

דיני ארבעה כוסות

הטעם של ארבעה כוסות:

חז"ל תיקנו לשתות ארבעה כוסות בליל הסדר, זכר לארבעה לשונות של גאולה. ומבאר המשך חכמה בתחלת פרשת וארא, שכוונת חז"ל היא, שישאל נגאלו במצרים ארבעה גאולות: א. ממוות לחיים. ב. משעבוד לגאולה. ג. מאנשים נעשו אומה. ד. נגאלו מדעות מושחתות של עבודה וכדו'. וזה כונת התורה בארבעה לשונות של גאולה. וכל כוס מסמל גאולה אחרת. ומאריך שם איך כל כוס מסמלת גאולה אחרת, עיין שם ותשבע עונג. מכל מקום, ראוי להתכוון להודות בליל הסדר על ארבעה גאולות הללו.

ארבעה כוסות על הסדר:

מהטעם המבואר תיקנו חז"ל לשתות ארבעה כוסות, ותיקנו על כל כוס מצוה אחרת. כוס ראשון לעשות קידוש, כוס שני לומר עליו חצי הלל ראשון, כוס שלישי לברך עליו ברכת המזון, וכוס רביעי לומר עליו חצי הלל שני. ומטעם זה, אם שותה כל הארבעה כוסות בבת אחת לא יצא, ולא רק אם שפך את כל הכוסות לכוס גדולה לא יצא, אלא אפילו אם שותה אחת אחרי השניה בלי הפסקה ביניהם לא יצא, שמצות ארבעה כוסות לכתחלה, לומר בין כוס לכוס הגדה, ואם שהה בין אחת לאחת, ולא אמר הגדה ביניהם, בדיעבד יצא. אבל כיון שיש הרבה פוסקים שסוברים שלא יצא אם לא אמר הגדה ביניהם, ראוי להחמיר כדבריהם. לפיכך יש להזהר בזה. ומאוד מצוי אנשים חלשים וזקנים שבסוף ליל הסדר לאחר כוס שלישי שותים מיד כוס רביעי, ואם לא עושים הפסקה לא יוצאים ידי כוס רביעי כלל, וראוי שיאמרו קצת הלל בין כוס רביעי לכוס שלישי מהטעם המבואר.

חיוב נשים וקטנים בארבעה כוסות:

אף על פי שנשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא, חייבו חז"ל את הנשים בכל מצות ליל הסדר, כיון שגם הם היו בגזירה של שיעבוד מצרים. ועוד, שהנס נעשה על ידי נשים צדקניות, שבזכותן נגאלו ישראל ממצרים, וכבר נתבאר שיש לשתות ארבעה כוסות על הסדר ולומר הגדה ביניהם, ונשים גם כן צריכות להקפיד על זה שלא לשתות ארבעה כוסות בבת אחת, ולא שתים בבת אחת, אלא לומר הגדה בין אחת לשניה, אפילו קצת דברי הגדה. קטנים שהם בני חינוך, בערך בגיל חמש שש שמבינים קצת מיציאת מצרים, חייבים לחנכן למצוות ארבעה כוסות, ומכל מקום אין צורך לתת להם שיעור כוס גדול, ודי בשיעור קטן, כפי שיבואר להלן, אבל נהגו לתת ארבעה כוסות קטנות לכל הקטנים אפילו שאינם בני חינוך.

כמה צריך לשתות מכוס של ארבעה כוסות

בכוס של של קידוש הבדלה וכדו' חייב לשתות מהכוס משום כבוד הברכה, אבל אין צורך לשתות יותר ממלא לוגמיו, ושיעור מלא לוגמיו באדם גדול הוא רוב רביעית. אבל בארבעה כוסות של ליל הסדר

בינת ההלכה

מאת יצחק בירך דסקל - דיין ומו"צ

גליון מס' פה פרשת ויקרא תשפ"א

ותוספות הנלע"ד y.b.daskal@gmail.com

תמצית הלכות אקטואליות

שו"ע סימן תעב, מ"ב, פסקי תשובות

החיוב הוא בשתייה עצמה, שגדר חיוב ארבעה כוסות הוא שונה לגמרי מכוס ברכה, שכוס ברכה אין חיוב של שתייה "כוס", אלא חיוב ברכה על הכוס, אלא שכיון שעשה ברכה, יש לכבד את הברכה ולשתות מהכוס, לכן די במלוא לוגמיו, אבל בכוס ארבעה כוסות המצוה היא לשתות את הכוסות בעצמן, ולכן יש מצוה לשתות לפחות רוב כוס דרובו ככולו, לפיכך אף אדם קטן שמלא לוגמיו הוא פחות מרוב רביעית, חייב לשתות רוב רביעית. ולכתחלה חייב לשתות את כל הכוס, כיון שהמצוה היא שתייה "כוס", ואין מצוה כזאת בשום כוס של ברכה. וכתב בשולחן ערוך הרב, שאפילו אם הכוס גדול יותר מרביעית, חייב לכתחלה לשתות את כל הכוס, אבל בדיעבד די ברוב כוס, ומטעם זה ראוי לברך ארבעה כוסות בליל הסדר על כוס שלא יותר מרביעית, כדי לצאת ידי המצוה לכתחלה ולשתות את כל הכוסות ולא רק רוב. ומי שמשער שאם ישתה כוס שלם לא יהיה בכוחו לשתות ארבעה כוסות, עדיף לכתחלה לשתות רק רוב כוס. ומצוי הדבר מאוד בנשים וכדו' שאין ביכולתן לשתות ארבעה כוסות, לכן ראוי לשתות רק רוב כוס כדי שלבסוף יוכל לקיים מצות ארבעה כוסות.

איזה יין יש להשתמש:

גם בקידוש יש להעדיף יין אדום שחשוב יותר, אלא אם כן היין הלבן חשוב ממנו. אבל בליל הסדר יש מצוה מיוחדת ליין אדום, זכר לדם ששחט פרעה ילדים. ולענין מיץ ענבים, רבי משה פיינשטיין זיע"א ועוד פוסקים סוברים שאין יוצאין במיץ ענבים, כיון שאינו יין משכר. אבל להלכה אנו פוסקים שגם במיץ ענבים יוצאין ידי ארבע כוסות, וכן נהגו גדולי עולם, וכך נהג הרה"ק הישועות משה מויוניץ זיע"א וכן נהג החזון איש זיע"א והרב מבריסק זיע"א ועוד, לכן אם אינו יכול לשתות יין מותר לצאת לכתחלה במיץ ענבים, וכן אם יכול לשתות אבל שונא יין, עדיף לברך על מיץ ענבים, אבל אם נהנה מיין אבל מעדיף מיץ ענבים, יעשה על יין ממש. ומי שמחמת מחלה אינו יכול לשתות יין, בודאי יעשה על מיץ ענבים. ואם מפני מחלה אינו יכול לשתות גם מיץ ענבים, יערבב מים ביין עד שישאר קצת חריפות של יין, ויקח כוס שיעור קטן וישתה רוב כוס.

שיעור כוס של ארבע כוסות:

נחלקו הפוסקים כמה שיעור כוס של ברכה. שיטת רבי חיים נאה זצ"ל היא ששיעור כוס רביעית הוא שמונים ושש סמ"ק כמנין כו"ס, וכשיטתו נהגו בפולין כל השנים ובכל הגולה. אבל החזון איש זצ"ל פוסק ששיעור רביעית הוא מאה וחמישים סמ"ק כמנין כו"ס הגו"ן, וכבר פשט שיטת החזון איש ברוב המקומות להקפיד על שיעור מאה וחמישים סמ"ק, ומי שאינו נוהג כן יש לו על מי לסמוך, ולכן מי שהיין קשה עליו ואינו מקפיד כשיעור החזון איש יכול להקל לקחת כוס שהוא בדיוק שיעור שמונים ושש סמ"ק, ויערבו במים עד שישאר קצת טעם שכר, וישתה רק רוב כוס, ויבדוק זאת לפני פסח, אבל לא יערבב מים במיץ ענבים, אלא במיץ טבעי שיודע שלא ערבו בו מים, וישאל שאלת חכם בזה.